

DE TWEEDE WERELDOORLOG

DE DUITSE OVERWINNING IN HET WESTEN

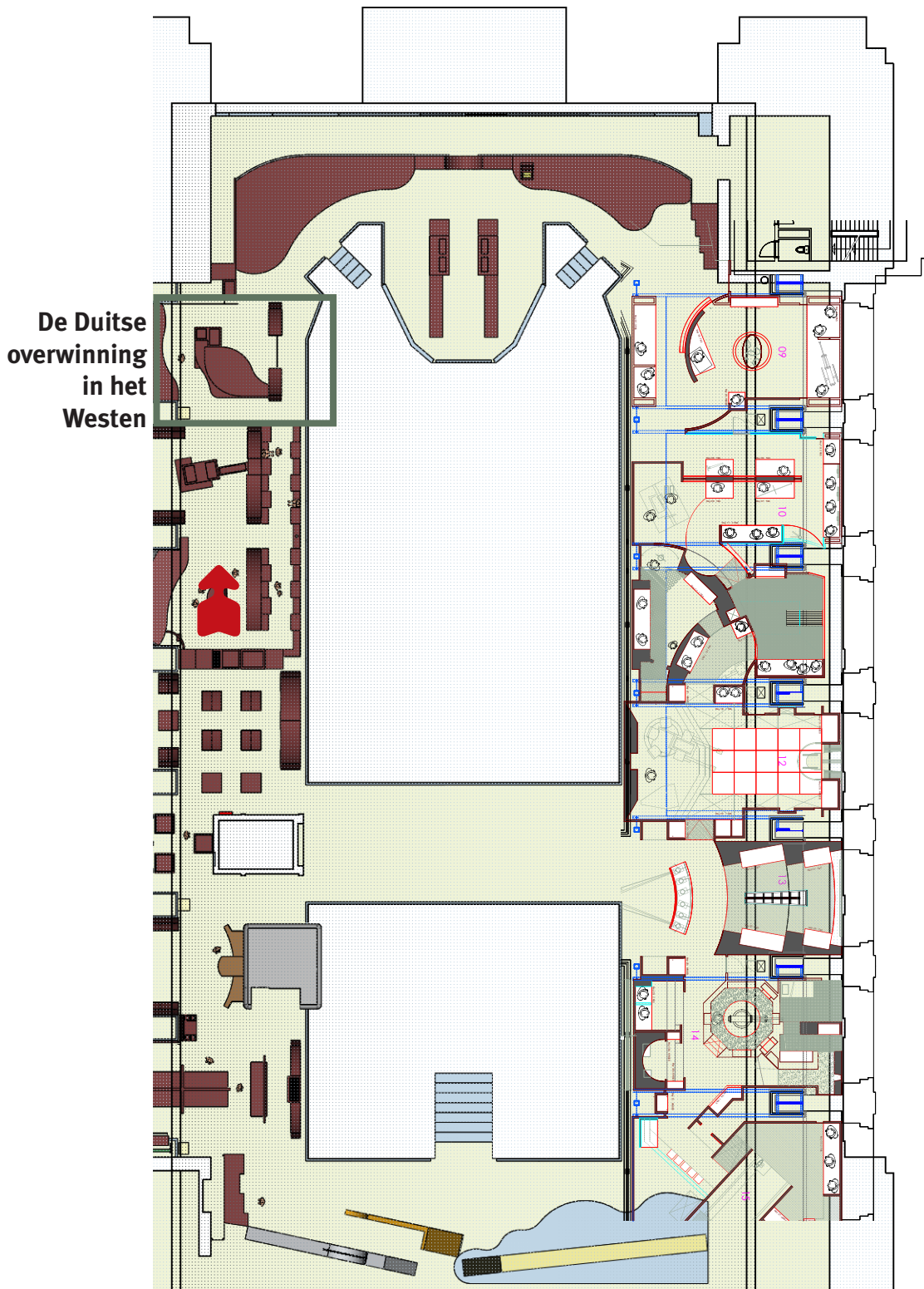
Dossier voor het 5e en 6e middelbaar

Educatieve dienst

Inhoudstabel

<i>De Duitse overwinning in het Westen</i>	
Plan	3
Vóór het bezoek	4
Tijdens het bezoek	11
Activiteitenfiche	14
Activiteitenfiche (oplossing)	18
Glossarium	22
Bibliografie	25
Het pedagogische aanbod van het WHI	27

Plan 2de verdieping

Vóór het bezoek

De Duitse overwinning in het Westen

Duitse dominantie

In mei 1940 beschikken de geallieerden aan het westfront over minstens zoveel troepen, tanks en vliegtuigen als het Duitse *Reich*. Een gebrek aan organisatie en achterhaalde militaire strategieën zorgen echter voor een snelle nederlaag.

In een door de geallieerden slecht ingeschatte campagne zegeviert Duitsland.

In de ogen van veel tijdgenoten betekent de snelle en verpletterende Duitse overwinning het definitieve einde van het democratisch systeem. De Duitse overheersing van het continent lijkt een vaststaand feit voor vele jaren te zijn.

Enkel het Verenigd Koninkrijk, dat zijn grondgebied beschermt met een krachtige vloot en een in aantal beperkte, maar slim ingezette luchtmacht, biedt nog weerstand. In de bezette landen ontwikkelen zich ook, vaak langzaam en niet-georganiseerd, de eerste vormen van verzet.

De Maginotlinie

De Franse regering is de Duitse inval van 1914 nog lang niet vergeten. Zij beseft dat geen enkel natuurlijk obstakel de rijke mijngebieden in het oosten van het land beschermt. De regering is er zich ook van bewust dat mobilisatie heel wat tijd vergt. Onder impuls van de minister van Landsverdediging, André Maginot (overleden in 1932) wordt vanaf 1929 begonnen met de bouw van een lange verdedigingslinie. Deze “Maginotlinie” bestaat uit drie grote delen. In het noorden wordt een “doorgangslinie” gecreëerd, waar de troepen worden gelegerd die naar België zullen vertrekken. Van de Ardennen (Longuyon) tot aan de Zwitserse grens (Bazel) strekt zich vervolgens over een afstand van meer dan 400 kilometer een lange reeks versterkingen, kazematten, antitankbarrières en geschutskoepels uit. Het gebied

tussen de Alpenvalleien en de Middellandse zee, ten slotte, wordt beschermd door versterkte versperringen. De afwezigheid van luchtbescherming en een gebrek aan flexibiliteit zorgen er echter voor dat deze Maginotlinie slechts een beperkte rol zal spelen tijdens de veldtocht in Frankrijk in mei-juni 1940. In dezelfde periode werken de Duitsers aan de “Siegfriedlinie”, een minder belangrijk geheel van versterkingen langs hun westelijke grens.

Het Franse leger tegenover de Duiste invasie

Het Franse leger telt in maart 1940 meer dan 2.775.000 gemobiliseerde manschappen, en wordt daarom beschouwd als één van de sterkste strijdkrachten ter wereld. De Generale Staf hangt nog steeds de theorieën van de Eerste Wereldoorlog aan. De machinegeweren zijn verouderd en het machinepistool is nauwelijks terug te vinden in de Franse regimenten. De antitankkanonnen blijken te licht om tegen de krachtige Duitse pantsers op te boksen. In mei 1940 bezit het Franse leger wel degelijk een groot aantal pantservoertuigen, die voor het overgrote deel zelfs beter beschermd en bewapend zijn dan hun Duitse tegenhangers, hoewel met beperktere actieradius. Efficiëntie ontbreekt echter: ze worden in verspreide slagorde aangewend, zonder luchtdekking en meestal als begeleiding voor de infanterie. Deze tactiek zal niet opgewassen blijken tegen de Duitse *Blitzkrieg*.

Lichte Hotchkiss-tanks M. 39 tijdens manoeuvres, © ECPAD, Parijs

De oorlog in Frankrijk

Als antwoord op de Duitse invasie komt een Brits expeditionair korps (*British Expeditionary Force*) de Belgen en de Fransen te hulp. Eind mei scheept dit korps vanuit de Franse haven van Duinkerke opnieuw in richting Engeland. Meer dan 35.000 (vooral Franse) manschappen worden door de Duitsers gevangenen genomen en heel wat materiaal wordt noodgedwongen achtergelaten.

Op 5 juni gaat het zegevierende Duitse leger over tot de verovering van Frankrijk of *Fall Rot* (het Rode Plan): de Duitse troepen doorboren de verdedigingslijnes. Groot-Brittannië wordt niet bereid gevonden zijn luchtmacht in deze strijd te storten. Op 14

Ph. Noyer, © Mémorial de la Paix, Caen

juni bereiken de Duitsers Parijs, dan “open stad” verklaard. Drie dagen later vraagt maarschalk Philippe Pétain, de nieuwe voorzitter van de Raad, de wapenstilstand, hoewel Franse troepen nog weerstand bieden op de Maginot-lijn. Meer dan de helft van het grondgebied en de kolonies zijn nog onbezet. De wapenstilstand wordt op 22 juni ondertekend. Op 25 juni is de *Blitzkrieg* in het westen voorbij.

Het land is opgedeeld in een bezette zone in het noorden en een “vrije” zone in het zuiden. Het oorlogsmateriaal wordt aan Duitsland overgedragen, de vloot komt in de havens voor anker te liggen en het leger wordt tot 100.000 manschappen herleid. Anderhalf miljoen Franse krijgsgevangenen worden als gijzelaars vastgehouden.

Om te beletten dat de Duitsers de Franse vloot zouden gaan gebruiken, voeren de Britten een verrassingsaanval

op Mers-el-Kebir (Algerije) uit, waarbij ze de schepen gedeeltelijk buiten strijd zetten. Pétain benoemt zichzelf op 10 juli tot staatshoofd en zet zijn regering in Vichy op. In theorie geldt de soevereiniteit van het Vichy-regime over het volledige grondgebied; de facto bestaat die uiteraard enkel in de zuidelijke zone. Het nieuwe regime zegt Frankrijk te willen herbronnen, verdedigt het idee van een sterke Staat, houdt er een nationalistische, antibolsjewistische en antisemitische ideologie op na en spreekt zich ook tegen de vrijmetselarij uit. Vichy gaat al snel met de nazi's collaboreren en repressief tegen de Joden optreden.

Battle of Britain

In juli 1940 ziet Hitler in dat de Britten geen vrede met Duitsland zullen sluiten. De nieuwe regering onder leiding van Winston Churchill laat de tanden zien. Hitler overweegt dan Groot-Brittannië aan te vallen. Operatie *Seelöwe* (zeeleeuw) is gepland voor het midden van september: een 90.000 man sterke troepenmacht moet ontschepen en het land bezetten. Deze operatie moet echter worden voorafgegaan door de vernietiging van de *Royal Navy* en de *Royal Air Force*.

De Slag om Engeland breekt nu in alle hevigheid los. In een eerste fase bombardeert de *Luftwaffe* verschillende strategische doelwitten (vliegvelden, havens, industriegebieden, enz.) om zo de Britse jachtvliegtuigen tot een confrontatie

te dwingen. De *Royal Air Force* verdedigt zich hardnekkig, ondanks een gebrek aan ervaren piloten en -in mindere mate- een tekort aan toestellen. Een nieuw technologisch wapen, de radar, is daarbij een grote hulp. Dit toestel biedt de mogelijkheid om vijandelijke smaldelen vroegtijdig op te sporen. Daar de verliezen aan Duitse zijde enorm zijn, beslist maarschalk Hermann Göring (opperbevelhebber van de Duitse luchtmacht) om de Engelse steden, en dan vooral Londen, intensief te bombarderen. Op die manier tracht hij het moreel van de bevolking te breken: de *Blitz*. Maar de Britten zwichten niet, ondanks de bijna dagelijkse bombardementen (tussen de maanden juni en september 1940 worden duizenden tonnen bommen gegooid met bijna 15.000 doden tot gevolg).

Wanneer Hitler wordt geconfronteerd met dit hardnekkige verzet, beslist hij op 17 september om operatie *Seelöwe* uit te stellen. De bombardementen gaan door, maar de Duitsers bombarderen vanaf oktober uitsluitend 's nachts om zo hun verliezen te beperken. De *Führer* besluit vanaf 1941 om zijn krachten te concentreren met het oog op de invasie van de USSR en vanaf dat ogenblik zal de intensiteit van de luchtaanvallen boven Engeland sterk verminderen.

Duitse bommenwerper boven Londen, sept.40, © BPK, Berlijn

Luftwaffe versus Royal Air Force

Maarschalk Göring, commandant van de *Luftwaffe*, verdeelt aan de vooravond van de Slag om Engeland zijn smaldelen in Frankrijk, in België en in Noorwegen. Hij beschikt over meer dan 2.000 operationele toestellen en de fabrieken van het Reich produceren iedere dag nieuwe vliegtuigen maar geen zware viermotorige bommenwerpers die grotere ladingen bommen kunnen vervoeren.

De opperbevelhebber van de *Royal Air Force*, Sir Hugh Dowding, stelt daar op dat moment ongeveer 700 jachtvliegtuigen tegenover. De Britse fabrieken draaien tijdens de zomer op volle toeren. Er worden per maand 1.600 vliegtuigen geproduceerd om de luchtvloot te versterken en de verliezen aan te vullen. Dowding kan ook rekenen op piloten afkomstig uit verschillende landen bezet door nazi-Duitsland (Polen, Belgen, Fransen, Nederlanders, Tsjecho-Slowaken, enz.). De Britse luchtmacht verliest 915

Verloop van de Slag om Engeland:

1° De eerste drie weken van de maand augustus 1940: de Duitsers vernietigen de Engelse kustkonvoien, voorbereiding van een ontschepping en poging om de *Royal Air Force* uit te schakelen.

2° Eind augustus – 6 september: aanvallen van de *Luftwaffe* op de Britse vliegvelden en de radarposten.

3° Van 7 september tot 31 oktober: zware bombardementen op Londen en andere Engelse steden..

Coventry na de Duitse bombardementen, © IWM, London

toestellen en ongeveer 500 piloten tijdens de Slag om Engeland, maar de *Luftwaffe* verliest meer dan 1.700 vliegtuigen en meer dan 2.600 bemanningsleden en piloten worden gedood. Duitsland heeft niet alleen het belang van de Britse radar onderschat maar ook de capaciteit van de *Royal Air Force* om weerstand te bieden.

De Zwitserse neutraliteit

Zwitserland wordt na de Eerste Wereldoorlog lid van de Volkenbond en krijgt het speciale statuut van “differentiële neutraliteit”. Dit betekent dat het land wordt vrijgesteld van deelname aan een gezamenlijke militaire actie, maar dat er wel wordt gerekend op een Zwitserse bijdrage aan eventuele commerciële en financiële sancties tegen een staat die het verdrag zou schenden. Tijdens het interbellum zien vijandige machtsblokken het licht in Europa en dit zet Zwitserland ertoe aan een statuut van “volledige neutraliteit” op te eisen. Het land verschuilt zich achter dit nieuwe statuut om niet te hoeven deelnemen aan de sanctiepolitiek waarvoor in 1936 wordt gepleit. Die sancties zijn zowel gericht tegen Italië, nadat dit land Abessinië was binnengevallen, als tegen de strijdende partijen in de Spaanse burgeroorlog. Daarnaast tracht Zwitserland zijn territoriale integriteit te bewaren en het land onderhoudt dan ook een groot leger dienstplichtigen. Er worden grote sommen geld uitgegeven om de uitrusting van deze troepenmacht te moderniseren. In augustus 1939 neemt de dreiging van een

Zwitserse grens, 1944-45, © BPK, Berlijn

gewapend conflict sterk toe en de Zwitserse bondsvergadering verleent de nodige volmachten aan de federale raad (de regering). Generaal Guisan wordt aan het hoofd van een leger van zo'n 170.000 man geplaatst. Hij verdedigt het concept van een onneembare nationale vesting (Alpenstellung) en predikt een hardnekkig verzet tegen elke mogelijke agressor. Op hetzelfde moment probeert Zwitserland zijn neutraliteit te legitimeren door zich actief in te zetten voor de internationale humanitaire hulpverlening en door hulp te bieden aan oorlogsslachtoffers. Deze neutraliteit komt echter op losse schroeven te staan wanneer Zwitserland beslist om tijdens het conflict nauwe economische en financiële betrekkingen te onderhouden met het Derde *Reich*. Deze bijzondere band met Duitsland houdt de Zwitsers niet tegen om de aanwezigheid te tolereren van netwerken van verzetstrijders en inlichtingendiensten.

Tijdens het bezoek De Duitse overwinning in het Westen

Operatie Dynamo

De troepen van het BEF (*British Expeditionary Force*) maken gebruik van de korte pauze geboden door de vertragingsoperaties en het hergroeperen van de Duitse divisies. In Duinkerken schepen ze opnieuw in: het begin van operatie Dynamo. Van 26 mei tot 3 juni evacueren 850 schepen van verschillende types (visserssloepen, oorlogsschepen, plezierjachten, enz.), ongeveer 338.000 geallieerde soldaten, onder wie enkele duizenden Belgen, naar Engeland. De schepen krijgen vanuit de lucht de nodige bescherming van de *Royal Air Force*. Meer dan 35.000 manschappen worden desalniettemin gevangen genomen en een grote hoeveelheid materieel gaat verloren (kanonnen, vrachtwagens, pantservoertuigen) maar de operatie is toch een succes voor de geallieerden

Materiaal dat de geallieerden tijdens de terugtocht in Duinkerken op de stranden achterlieten, © WHI, Brussel

Winston Churchill

Winston Churchill wordt geboren in Blenheim op 30 november 1874. Na middelmatige studies in Harrow en aan de militaire academie van Sandhurst wordt hij cavalerieofficier. Tussen 1895 en 1898 vervoegt hij Kitchener tijdens zijn campagnes in Cuba, India en Soedan. Hij neemt ook deel aan deze militaire expedities als oorlogscorrespondent voor Londense kranten. Hij neemt ontslag uit het leger en volgt als journalist de Tweede Boerenoorlog. Hij wordt gevangen genomen, ontsnapt en deze ontsnapping maakt van hem een nationale held. Hij vertelt zijn avonturen en zijn militaire ervaringen in verschillende werken waarin hij zich zeer kritisch opstelt tegenover de oorlogsvoering. Dat levert hem heel wat vijandigheid op binnen het leger. In 1901, op 26-jarige leeftijd, wordt hij voor het parlement verkozen op de conservatieve lijst. Uit opportunisme vervoegt hij in 1904 de liberale partij die op dat ogenblik in volle opmars is. Hij wordt minister van Handel, dan minister van Binnenlandse Zaken in de regering Lloyd George. Zijn politieke loopbaan ontwikkelt zich pijlsnel en

lijkt veelbelovend. In 1911 wordt hij Eerste Lord van de Admiraliteit en hij start met de modernisatie van de Britse vloot. Deze is onontbeerlijk door de toenemende bedreiging van de Duitse marine. In deze hoedanigheid programmeert hij tijdens de Eerste Wereldoorlog de expeditie naar de Dardanellen die de weg naar de Zwarte Zee moet openstellen om een verbinding tot stand te kunnen brengen met de geallieerde Russische troepen. Het wordt een ongelooflijke flop die hem zijn ministeriële portefeuille kost en het einde van zijn politieke loopbaan had kunnen worden. Hij neemt het effectieve bevel over het westelijke front en wordt dan naar de regering teruggeroepen als minister van Munitie. Hij blijft in de regering tot in 1922, onder andere als secretaris voor de Koloniën. Zo neemt hij deel aan de onderhandelingen voor het toekennen van de *Home Rule* aan Ierland. Gedurende twee jaar is hij noch minister noch parlamentslid. In 1924 keert hij terug naar de conservatieve partij en bekomt hij de portefeuille van Financiën. Hij toont er zich niet buitengewoon bekwaam: zijn ultra-liberale politiek en zijn terugkeer naar de goudstandaard doen de werkloosheid stijgen en ontketenen de algemene staking van 1926. Hij neemt ontslag op het einde van de jaren 1920 en leidt een heel teruggetrokken leven. Hij schildert, wat zijn grote passie is, en schrijft historische boeken waarin hij zijn groot schrijverstalent ontplooit. Zijn krachtige weerstand tegenover het zelfbeschikkingsrecht van India in naam van de grootsheid en de eenheid van Groot-Brittannië en zijn steun tegenover Edward VIII die troonsafstand moet doen om met Wallis Simpson te kunnen huwen, duwen hem nog verder in zijn politieke isolement. Hij staat helemaal alleen wanneer hij tot grote voorzichtigheid aanmaant tegenover de opkomst van Hitler en de schuldige, sussende politiek die jegens hem wordt gevoerd door de westerse democratieën. Wanneer de oorlog uitbreekt en deze politiek haar beperkingen toont, blijkt Churchill de enige toevlucht te zijn. Hij wordt opnieuw Eerste Lord van de Admiraliteit in 1939, vervolgens eerste minister in 1940, en met zijn vlammende toespraken, zijn soms betwistbare beslissingen, zijn publieke optredens, onder andere in de ruïnes van Londen, belichaamt hij de moed en het doorzettingsvermogen van Groot-Brittannië. Hij zoekt contact en gaat allianties aan met andere landen die het nazisme bestrijden, smeedt hele nauwe persoonlijke banden met Roosevelt, gaat een gedwongen maar realistische alliantie aan met Stalin, van wie hij de gevaren zal hekelen in 1946. Zijn moed, zijn engagement en zijn charisma wekken de bewondering van de hele wereld. In 1945 wordt hij nochtans verslagen bij de verkiezingen omdat de bevolking moegestreden is en uitgeput door de oorlogsinspanningen. Men wil een snelle sociale vooruitgang zoals die beloofd wordt door de Labour partij. Tussen 1951 en april 1955 wordt Churchill opnieuw eerste minister tot gezondheidsproblemen hem dwingen om af te treden. Hij sterft op 90-jarige leeftijd in 1965. Hij krijgt een staatsbegrafenis. In

vredestijd was hij een middelmatig politicus, maar hij zal des te meer blijk geven van redenaarstalenten, leiderschap, energie en verbeelding tijdens de oorlog. Zijn hele leven lang was hij zoals een gokker die niet bang was om risico's te nemen, die soms faalde maar er steeds weer in slaagde recht te krabbelen. Zijn reële schrijverstalent dat hem dikwijls in staat stelde de eindjes aan elkaar te knopen, leverde hem de Nobelprijs voor literatuur op in 1953. Zijn biografie over zijn voorvader Marlborough, militaire leider in de strijd tegen Lodewijk XIV, geldt als een referentiewerk.

Activiteitenfiche

De Duitse overwinning in het Westen

Operatie Dynamo

Door de *Blitzkrieg*-tactiek toe te passen, weet Duitsland Nederland, Luxemburg, België en Frankrijk in een paar weken te veroveren. De Britse Expeditionaire Troepen die de Fransen waren komen ondersteunen, moet halsoverkop terugplooiën. Zo begint operatie Dynamo.

“Bij het krieken van de dag ontdekken we een hele reeks minuscule bootjes die naar ons toe komen. Het zijn kleine, nieuwe vissersboten (...). Een vijftigtal schepen van verschillende tonnage liggen bij ons voor anker. Om vier uur in de namiddag zal er worden afgevoerd om Duinkerken in het begin van de nacht te bereiken. Voor diegenen die zoals wij te diep in het water liggen, zal de evacuatie met ladders gebeuren. Want we weten nu wat er van ons wordt verwacht. Het leger van Vlaanderen is omcirkeld; het kan zich niet meer alleen bevrijden; er is nog slechts één enkele mogelijkheid om te ontsnappen: de zee, en de zee, dat zijn wij met onze schepen.”

Pierre Béarn, *De Dunkerque à Liverpool*, Parijs, 1941.

Wat is Operatie Dynamo? Wie neemt eraan deel en wat is het doel ervan?

.....

.....

.....

Omdat Groot-Brittannië nazi-Duitsland als laatste het hoofd blijft bieden, beveelt de Duitse Minister van Luchtvaart Hermann Göring de *Luftwaffe* om het land aan te vallen. Zo begint de Slag om Engeland.

De figuur van Winston Churchill

De Britse eerste minister Winston Churchill is uitgegroeid tot een symbool van het verzet tegen nazi-Duitsland.

Toespraak van Churchill op 4 juni 1940 in het Lagerhuis.:

“Grote delen van Europa en vele oude en beroemde Staten mogen dan gevallen zijn of zullen in de handen vallen van de Gestapo en alle verachtelijke instellingen van de naziheerschappij, maar wij zullen niet verzwakken of falen. Wij zullen doorgaan tot het einde, wij zullen strijden in Frankrijk, wij zullen strijden op de zeeën en oceanen, wij zullen vechten met groeiend zelfvertrouwen en groeiende kracht in de lucht, wij zullen ons Eiland verdedigen, wat de kost ook moge zijn, wij zullen strijden op de stranden, wij zullen strijden op de landingsplaatsen, wij zullen strijden in de velden en op de straten, wij zullen strijden in de heuvels; wij zullen ons nooit overgeven (...).”

Welke toon gebruikt Churchill? Wat wil hij met zijn toespraak bereiken?

.....

.....

.....

Zoek de Duitse propaganda-affiche met de tekst “*Tout van très bien Madame la Marquise*” (Alles prima hier, markiezin). Die tekst is het refrein van een populair liedje uit die tijd. Terwijl de markiezin op reis is, pleegt haar man zelfmoord en brandt

haar kasteel compleet af. Maar wanneer ze naar huis belt om te vragen of alles goed gaat, antwoordt de butler ‘Alles prima hier, markiezin!’.

Naar welk thema verwijst de Duitse propaganda, die Churchill tussen de ruïnes afbeeldt?

.....

.....

Welk verband is er tussen de tekst en de afbeelding?

.....

.....

The Battle of Britain: RAF versus Luftwaffe

Getuigenis van Johann Maschel, waarnemer bij de *Luftwaffe*, 29/3/1943.
“Maschel: (...) in ons smaldeel was er een co-piloot met veel ervaring, hij vloog heel vaak. Vijfenzeventig keer is hij naar Engeland gestuurd, hij is compleet gek geworden.
Höhn: Hoe oud is hij?
Maschel: 23, 24 jaar denk ik. Hij is helemaal kaal geworden. Er staat allang geen enkele haar meer op zijn schedel. Hij ziet eruit als een oude man, zo erg ziet zijn gezicht eruit. Hij liet een keer foto’s zien van zichzelf als recruit. Toen had hij nog een expressief gezicht en zag hij er gezond uit. Als je nu tegen hem praat, wordt hij nerveus, hij stottert zo dat er haast geen woord over zijn lippen komt.
Höhn: Hoe komt het dat hij nog steeds vliegt?
Maschel: Omdat hij moet.
Höhn: Maar ze zien toch dat hij daar niet meer toe in staat is?
Maschel: Ze zeggen waarschijnlijk tegen hem (...) probeer je zenuwen onder controle te houden. De rest van zijn team vliegt niet meer. De piloot zit in een sanatorium. (...)”
Sönke NEITZEL & Harald WELZER, *Soldaten. Over vechten, doden en sterven*. Amsterdam: Ambo, 2012, p.212-213.

Waarom leidt de co-piloot over wie hier wordt verteld? Hoe reageren zijn oversten?

.....

.....

.....

Activiteitenfiche (oplossing)

De Duitse overwinning in het Westen

Operatie Dynamo

Door de *Blitzkrieg*-tactiek toe te passen, weet Duitsland Nederland, Luxemburg, België en Frankrijk in een paar weken te veroveren. De Britse Expeditionaire Troepen die de Fransen waren komen ondersteunen, moet halsoverkop terugplooiën. Zo begint operatie Dynamo.

“Bij het krieken van de dag ontdekken we een hele reeks minuscule bootjes die naar ons toe komen. Het zijn kleine, nieuwe vissersboten (...). Een vijftigtal schepen van verschillende tonnages liggen bij ons voor anker. Om vier uur in de namiddag zal er worden afgevoerd om Duinkerken in het begin van de nacht te bereiken. Voor diegenen die zoals wij te diep in het water liggen, zal de evacuatie met ladders gebeuren. Want we weten nu wat er van ons wordt verwacht. Het leger van Vlaanderen is omcirkeld; het kan zich niet meer alleen bevrijden; er is nog slechts één enkele mogelijkheid om te ontsnappen: de zee, en de zee, dat zijn wij met onze schepen.”

Pierre Béarn, *De Dunkerque à Liverpool*, Parijs, 1941.

Wat is Operatie Dynamo? Wie neemt eraan deel en wat is het doel ervan?

De operatie bestaat in de evacuatie van de Britse Expeditionaire Troepen. De geallieerden profiteren van een tijdelijke aanvalspauze van de Duitse troepen om de Britten, maar ook de Fransen en de Belgen met boten naar Engeland over

te brengen. Hoewel de operatie een succes is, leiden de geallieerde troepen zware materiële verliezen.

De figuur van Winston Churchill

Omdat Groot-Brittannië nazi-Duitsland als laatste het hoofd blijft bieden, beveelt de Duitse Minister van Luchtvaart Hermann Göring de *Luftwaffe* om het land aan te vallen. Zo begint de Slag om Engeland.

De Britse eerste minister Winston Churchill is uitgegroeid tot een symbool van het verzet tegen nazi-Duitsland.

Toespraak van Churchill op 4 juni 1940 in het Lagerhuis.:

“Grote delen van Europa en vele oude en beroemde Staten mogen dan gevallen zijn of zullen in de handen vallen van de Gestapo en alle verachtelijke instellingen van de naziheerschappij, maar wij zullen niet verzwakken of falen. Wij zullen doorgaan tot het einde, wij zullen strijden in Frankrijk, wij zullen strijden op de zeeën en oceanen, wij zullen vechten met groeiend zelfvertrouwen en groeiende kracht in de lucht, wij zullen ons Eiland verdedigen, wat de kost ook moge zijn, wij zullen strijden op de stranden, wij zullen strijden op de landingsplaatsen, wij zullen strijden in de velden en op de straten, wij zullen strijden in de heuvels; wij zullen ons nooit overgeven (...).”

Welke toon gebruikt Churchill? Wat wil hij met zijn toespraak bereiken?

Zijn toon is beledigend en strijdlustig, maar ook realistisch. Hij laat het hoofd niet hangen en roept het volk op om de nodige offers te brengen. Churchill probeert te voorkomen dat het land instort. Hij beschouwt Engeland als het laatste bolwerk tegen de Duitsers. Hij roept het Britse volk op om zich te verzetten en om niet toe te geven aan nazi-Duitsland.

Zoek de Duitse propaganda-affiche met de tekst “*Tout van très bien Madame la Marquise*” (Alles prima hier, markiezin). Die tekst is het refrein van een populair liedje uit die tijd. Terwijl de markiezin op reis is, pleegt haar man zelfmoord en brandt haar kasteel compleet af. Maar wanneer ze naar huis belt om te vragen of alles goed gaat, antwoordt de butler ‘Alles prima hier, markiezin!’.

Naar welk thema verwijst de Duitse propaganda, die Churchill tussen de ruïnes afbeeldt?

De affiche verwijst naar de Slag om Engeland, meer bepaald naar de

bombardementen op Londen en de daarmee gepaard gaande verwoestingen tijdens de Blitz.

Welk verband is er tussen de tekst en de afbeelding?

Door de tekst van het liedje boven de afbeelding te plaatsen, probeert de Duitse propaganda aan te tonen dat Engeland er in werkelijkheid veel erger aan toe is dan Churchill wil toegeven. Door aan te tonen dat Churchill de situatie minimaliseert, proberen de Duitsers zijn geloofwaardigheid onderuit te halen. Op de affiche is ook een microfoon afgebeeld van de BBC, omdat de Britse nationale omroep de toespraken van de premier telkens uitzond.

De Slag om Engeland: RAF versus Luftwaffe

Getuigenis van Johann Maschel, waarnemer bij de *Luftwaffe*, 29/3/1943.

“Maschel: (...) in ons smaldeel was er een co-piloot met veel ervaring, hij vloog heel vaak. Vijfenzeventig keer is hij naar Engeland gestuurd, hij is compleet gek geworden.

Höhn: Hoe oud is hij?

Maschel: 23, 24 jaar denk ik. Hij is helemaal kaal geworden. Er staat allang geen enkele haar meer op zijn schedel. Hij ziet eruit als een oude man, zo erg ziet zijn gezicht eruit. Hij liet een keer foto's zien van zichzelf als recruit. Toen had hij nog een expressief gezicht en zag hij er gezond uit. Als je nu tegen hem praat, wordt hij nerveus, hij stottert zo dat er haast geen woord over zijn lippen komt.

Höhn: Hoe komt het dat hij nog steeds vliegt?

Maschel: Omdat hij moet.

Höhn: Maar ze zien toch dat hij daar niet meer toe in staat is?

Maschel: Ze zeggen waarschijnlijk tegen hem (...) probeer je zenuwen onder controle te houden. De rest van zijn team vliegt niet meer. De piloot zit in een sanatorium. (...)”

Sönke NEITZEL & Harald WELZER, *Soldaten. Over vechten, doden en sterven*. Amsterdam: Ambo, 2012, p.212-213.

Waarom leidt de co-piloot over wie hier wordt verteld? Hoe reageren zijn oversten?

De piloot leidt aan posttraumatisch stress-syndroom. Zijn oversten hebben geen begrip voor zijn toestand, zolang hij kan vliegen, is alles voor hen in orde.

Asmogendheden

Bondgenootschap tussen Duitsland, Italië en Japan. Ze werden ook de Axis genoemd. Japan, Duitsland en Italië sluiten een overeenkomst waarin zij beloven elkaar te zullen steunen als de Verenigde Staten een van hen aanvalt.

Atlantikwall

Duitse verdedigingslinie van ruim 2.500 kilometer langs de grens van Noorwegen, Denemarken, Duitsland, Nederland, België en Frankrijk. De Duitsers waren nog het meest beducht op het gevaar van de zee. De geallieerden waren in de lucht zeker niet sterker maar een verrassingsaanval zou zeker vanaf de zee komen. De Duitsers bouwden duizenden bunkers langs de kust van Noorwegen tot aan het uiterste puntje van Zuid-Frankrijk. Op het strand en in de duinen werden landmijnen geplaatst.

Atoombom

Raketten met kernkoppen die enorme schade en tienduizenden doden veroorzaakten op 6 (Hiroshima) en 9 (Nagasaki) augustus 1945. Japan gaf zich hierna onvoorwaardelijk over.

BBC

De BBC zorgde ervoor dat Radio België uit kon zenden en bezet België kon toespreken. Maar ook de BBC zelf was populair, de Belgische radio stond onder controle van de Duitsers, dat vertrouwde men niet. De bijnaam van de BBC was dan ook de Betrouwbare Berichten Centrale.

Bezet

Als een land zelf niets meer over de politiek, het leger, de politie, wetten en de rechtspraak heeft te zeggen spreken we van een land dat bezet is.

Blitzkrieg

Op 1 september 1939 viel het Duitse leger Polen binnen, dat ging volgens de zogenaamde overrompelingstactiek met de inzet van tanks, vliegtuigen, parachutisten en grondtroepen.

Bolsjewisten (Bolsjewieken)

Russische Marxisten naar het idee van Lenin die later de Communistische Partij van de Sovjet-Unie zouden vormen. Veel westerse landen waren net zo fel gekant tegen het Bolsjewisme als het Duitsland van Hitler.

Capitulatie

Overgave van een land aan een vreemde mogendheid. Duitsland tekende op 8 mei de volledige overgave.

Censuur

Toezicht en controle op alles wat wordt uitgebracht zoals films, boeken, brieven en kranten.

D-Day

Op 6 juni 1944 landen geallieerde troepen op de Normandische kust. De 'D' is een militaire aanduiding, onterecht wordt er wel eens 'Decision-Day' van gemaakt.

Denazificatie

Duitse politici en militairen moesten na de oorlog ervan doordrongen worden dat het nazisme kansloos was en zou blijven. Niet in mindere mate gold dit voor het Duitse volk, wat een onmogelijke taak is gebleken hoewel het merendeel van de Duitsers de oorlog, Hitler en een groot Duitsland verwerpt.

Derde Rijk

Hitler riep in 1933 het Derde Rijk uit toen hij de macht kreeg van het Duitse volk. Er wordt ook wel gesproken van het Duizendjarige rijk. Het was de opvolger van de Weimar Republiek.

De term komt uit het boek *Das Dritte Reich* van Arthur Moeller van den Bruck uit 1923. Het eerste rijk was het Heilig Roomse Rijk en het tweede het Duitse Keizerrijk van 1871 tot 1918.

Einsatzgruppen

Concentratiekampen bestonden al langer maar vernietigingskampen nog niet, toen de ovens op volle toeren draaiden hadden elitetroepen al een ware slachting aangericht onder Joden in met name het oosten.

Ook communisten, zigeuners en journalisten moesten het vaak ontgelden. Er waren vier van dit soort moordcommando's die meer dan een miljoen moorden op hun geweten hebben.

Endlösung (Endziel)

De Duitsers wilden zich ontdoen van de Joden. Omdat ze de gehele Joodse populatie wilden uitroeien kan er gesproken worden van een genocide.

Fascisme

Politiek die gericht is op de centrale leiding van een land, het volk is ondergeschikt aan een extreem sterke vorm van nationalisme.

Fall Blau

In 1942 probeerden de Duitsers het Rode leger definitief te verslagen, de Slag om Leningrad verloren de nazi's en luidde de ineenstorting van het Duitse Rijk in.

Fall Gelb

Codenaam van de Duitsers voor het plan om Nederland, België en Luxemburg binnen te vallen en in te lijfen. Nederland viel op 15 mei, België en Luxemburg op 28 mei 1940.

Fall Rot

Na *Fall Gelb* was Frankrijk aan de beurt, de codenaam voor de inval in Frankrijk was *Fall Rot*. Na twintig dagen viel Frankrijk op 25 mei 1940.

Fall Weiss

Dit was het Duitse plan om Polen binnen te vallen en te veroveren. Deze inval in september 1939 was de aanleiding tot de Tweede Wereldoorlog.

Fat Man

Bijnaam van de kernbom die op 9 augustus 1945 door de Verenigde Staten boven de Japanse stad Nagasaki tot ontploffing werd gebracht. De atoombom op Hiroshima werd *Little Boy* genoemd (6 augustus 1945.)

Freya

Naar deze godin van de vruchtbaarheid is het Duitse radarsysteem vernoemd dat in de Tweede Wereldoorlog werd gebruikt

Führer

Hitler liet zich vanaf 1934 aanspreken met *Führer*, wat in het Duits 'leider' betekent.

Geallieerden

Bondgenootschap tussen Engeland, de Verenigde Staten, Canada en de Sovjet-Unie die de voornaamste 'vijanden' van het Duitse regime vormden.

Genocide

Volkerenmoord.

Hakenkruis

Hitler voerde een symboolpolitiek waarbij ook uiterlijk vertoon belangrijk was. Naast de SS tekens en het IJzeren kruis werd ook het hakenkruis ingevoerd als symbool voor het nationaal-socialisme. Zie ook 'Swastika'.

Holocaust

De systematische uitroeiing van het Joodse volk. Hetzelfde als 'Shoah'.

KdF

Kraft Durch Freude (kracht door vreugd) was de beloning aan hen die zich uitmuntend toonden qua inzet voor nazi-Duitsland. De eerste auto die voor het volk werd gebouwd heette eveneens de 'KdF', later werd dit de Volkswagen Kever.

Kriegsmarine

Onderdeel van de Duitse Wehrmacht.

KZ (Konzentrationslager)

Duits voor concentratiekamp

Lager

Duits voor kamp (Konzentrationslager, KZ)

Lebensraum

Toen Hitler in 1933 aan de macht kwam wilde hij meer levensruimte voor iedere Duitser, dat wilde hij bereiken door een groot Duits rijk te stichten. Dit streven kwam bekend te staan onder de term *Grossraumpolitik*.

Luftwaffe

De Duitse luchtmacht. De Duitsers zelf gebruikten het woord echter in veel bredere zin. Als de geallieerden kwamen om een Duitse stad te bombarderen werd er '*Luftwaffe*' geroepen.

In 1935 liet Hitler door Göring de *Wehrmacht* opbouwen, iets wat internationaal moeilijk lag omdat Duitsland als agressor in de Eerste Wereldoorlog zich niet mocht herbewapenen. In vijf jaar tijd stond er een modern oorlogsapparaat waarvan de *Luftwaffe* een zeer belangrijk en gevreesd onderdeel was.

Nacht-und-Nebel-Erlass

Angst aanjagen was een van de middelen die de nazi's gebruikten. Aan het eind van de zomer van 1941 pakten de Duitsers lukraak mensen op die verdacht werden van mogelijke verzetsdaden, maar wat op dat moment (nog) niet bewezen kon worden. Zij werden tewerkgesteld in Duitse kampen maar kwamen nooit terug.

Navajo

De meeste Indianen in Amerika spreken Navajo, deze taal is zo gecompliceerd dat het Amerikaanse leger Navajo Indianen inzette

om gecodeerde berichten over de oorlog met Japan op te stellen. De Japanners hebben de code nimmer kunnen kraken.

Nazi

Duitse afkorting van 'nationaalsocialist', de gedachte dat Duitsers beter waren dan anderen lag ten grondslag aan deze beweging.

Neurenberg

In deze Duitse plaats werden na de oorlog veel processen tegen oorlogsmisdadigers gevoerd.

Neurenberger Wetten

De rassenwetten van Neurenberg waren anti-Joodse wetten uit 1935 om Joden rechten te ontnemen.

NKVD

De Russische geheime Dienst. Voor het eerst deden zij van zich spreken toen 20.000 Poolse militairen, waaronder veel officieren, bij Katyn in Polen door hen werden afgeslacht.

NSKK

Een vrij onbekend onderdeel van de Duitse NSDAP, de politieke beweging van Hitler. In alle bezette gebieden had de NSKK een afdeling.

Propaganda

Tijdens de bezettingsjaren probeerde Hitler het volk voor te houden dat ze maar beter mee konden werken want dan stonden hen mooie dingen te wachten.

Radioboodschappen en filmpjes met vrolijke tafereeltjes en kinderen op schoot bij Duitse soldaten moesten de indruk wekken dat het allemaal wel meeviel met de verschrikkingen. In de persoon van Goebbels had Hitler een verantwoordelijke aangesteld als minister van propaganda.

RAF

De Britse luchtmacht, 'The Royal Air Force'.

Rassenleer

Wetenschappelijk 'bewijs' dat bepaalde mensenrassen minderwaardig zijn. De nazi's gingen ervan uit dat het Germaanse ras verheven was boven andere rassen en dat die dus uigeroeid moesten worden. Deze theorie wordt door zo weinig mensen serieus genomen dat er van 'bewijs' geen sprake is.

Rassenzuivering

Op grond van afkomst een gehele bevolkingsgroep verwijderen uit de samenleving.

SA

De Sturmabteilung werd al in 1921 opgericht om partijbijeenkomsten te beleggen maar later hield ze zich ook bezig met het intimideren van politieke tegenstanders. SA-leden werden ook wel aangeduid als “de bruinhemden”.

Schutzstaffel (SS)

De Duitse beschermingsdienst die direct gelieerd was aan de NSDAP en ingezet werd om angst aan te jagen en Joden op te pakken

Shoah (sjoa)

Dit betekent letterlijk ‘vernietiging’ of ‘ramp’. Het staat voor de vervolging en moord op Joden tijdens de Tweede Wereldoorlog.

Sippenhaftung

Sippenhaftung is een collectieve bestraffing van doorgaans onschuldige familieleden van een dader. Dat vond niet alleen plaats onder de mensen die slachtoffer van het Duitse regime waren maar ook onder de nazi's zelf.

Swastika

Dit ‘hakenkruis’ stond symbool voor het nazisme. Hitler misbruikte een oud godsdienstig symbool van hindoes en boedhisten. De swastika staat bijvoorbeeld afgebeeld op de voet van Boeddha. Het symbool komt echter ook voor op christelijke grafmonumenten bij Rome en op Griekse en Romeinse mozaïekvloeren.

U-Boot

‘*Unterseeboot*’, onderzeeboot van de Duitsers.

V1 en V2 en V3

De V1, Vergeltungswaffe 1 (vergeldingswapen) was eigenlijk ontworpen als een luchtafweerbom maar werd al snel ingezet als aanvalsbom. De vliegende bom had een motor die ontstak als de druk rondom de raket een bepaalde waarde had. Op basis van de hoeveelheid kerosine en afstand konden de Duitsers redelijk nauwkeurig de raketten neer laten komen.

De V2 was zijn opvolger en werd geen vliegende bom maar een raket genoemd. De V3 was een kanon dat zware bommen kon afschieten.

V-E-Day

De dag dat Europa officieel bevrijd werd verklaard, 8 mei 1945.

V-J-Day

De dag dat Japan officieel verslagen was door de Amerikanen, 15 augustus 1945.

Vichy-Frankrijk

Deels was Frankrijk bezet gebied, maar in het zuiden was een groot gebied onder controle van maarschalk Pétain die openlijk sympathiseerde met de nazi's. Pétain leidde het land tijdens de Tweede Wereldoorlog. Er werden veel Joden uitgeleverd aan de Duitsers, diverse overheidsinstanties werkten daaraan mee.

Waffen SS

De militaire tak van de SS.

Wannsee-conferentie

Op 20 januari 1942 kwamen nazi's en hoge Duitse ambtenaren bijeen in een villa aan de Duitse *Grosse Wannensee*, niet ver van Berlijn, om te bespreken hoe ze de Joden het snelst konden uitroeien. Besloten werd om vernietigingskampen in te richten met gaskamers en verbrandingsovens.

Weerwolf

In 1944 droeg Hitler Joseph Goebbels op om een groep strijders samen te stellen die aanslagen moesten plegen achter de linies van de geallieerden. De weerwolven werden geen succes omdat velen werden opgepakt en daardoor het moreel onder anderen tot een dieptepunt zank.

Wehrmacht

De complete Duitse defensiemacht: de Landmacht (*Heer*), Luchtmacht (*Luftwaffe*) en Zeemacht (*Kriegsmarine*).

Westwall

Duitse verdedigingslinie van ruim 600 kilometer langs de Nederlandse, Belgische, Luxemburgse en Franse grens. De geallieerden noemde deze de Siegfriedlinie. In de Eerste Wereldoorlog hadden de Duitsers een verdedigingslijn die zo heette.

Bibliografie

Hieronder vindt u een selectie van algemene werken over het interbellum, die de leerlingen kunnen helpen bij het uitdiepen van het thema. Daarbij komen dan nog referenties over onderwerpen die in de tentoonstelling minder aan bod komen.

Woordenboeken

Paul ARON & José GOTOVITCH (dir.),

Dictionnaire de la Seconde Guerre mondiale en Belgique.

Bruxelles: André Versaille, 2008.

Isabelle BOURNIER & Marc POTTIER,

Atlas de la Seconde Guerre mondiale, Bruxelles, Casterman,

2006.

I.C.B. DEAR,

The Oxford Companion to World War II, Oxford-New York

University Press, 2001.

Philippe MASSON (dir.),

Dictionnaire de la Seconde Guerre mondiale (2 vol.). Paris,

Larousse, 1979-1980.

Monografieën

Antony, BEEVOR

The Second World War, London, 2012.

Crete – The Battle and the Resistance, London, 1990.

Stalingrad, London, 1998.

Berlin: The Downfall, 1945, London, 2002.

Chris, BELLAMY

Absolute War, Soviet Russia in the Second World War, London,

2007.

Marnix, BEYEN

Oorlog en verleden. Nationale geschiedenis in België en

Nederland, 1938-1947, 2002.

J. BOURKE,

The Second World War: A people's History, Oxford, 2001.

Christopher BROWNING,

Des hommes ordinaires: le 101e bataillon de réserve de la police

allemande et la Solution finale en Pologne. Paris, Tallandier,

2007.

- Haruko Taya COOK & Theodore F. COOK,
Japan at War, 1993.
- Albert, DE JONGHE
Hitler en het politieke lot van België, 1972.
- Luc DE VOS en Frank, DECAT,
Mei 1940, van Albertkanaal tot Leie, 1990.
- Luc, De Vos,
De bevrijding. Van Normandië tot de Ardennen, 1994.
- Bruno, DE WEVER,
Greep naar de macht. Vlaams-nationalisme en Nieuwe Orde: het VNV, 1933-1945, 1994.
- Adrian, GILBERT,
POW: allied prisoners in Europe, 1939-1945, Londres, John Murray, 2006.
- José GOTOVITCH et Jules GÉRARD-LIBOIS,
L'an 40 : la Belgique occupée, Bruxelles, CRISP, 1971.
- Ian, KERSHAW,
Hitler 1889-1936: Hubris, London, 1998.
Hitler, 1936-1945: Nemesis, London, 2000.
- Hein A.M., KLEMMANN,
'Waarom honger in Europa in de Tweede Wereldoorlog?' in DE KEIZER, Madelon e.a. (red)., *Thuisfront. Oorlog en economie in de twintigste eeuw*, 2003.
- Ruth LEISEROWITZ,
Von Ostpreussen nach Kyritz. Wolfskinder auf dem Weg nach Brandenburg. Postdam, 2003.
- Primo LEVI,
Is dit een mens, Meulenhoff, 2010.
- Alie NOORLAG,
Een leven lang gezwegen. Getuigenissen van voormalige NSB'er en hun familie. Amsterdam: Profiel Uitgeverij.
- *Reflections, IWM Holocaust Exhibition Teachers' Guide*, London, 2000.
- Aline SAX,
Voor Vlaanderen, Volk en Führer. De motivatie en het wereldbeeld van Vlaamse collaborateurs tijdens de Tweede Wereldoorlog. 1940-1945. Antwerpen, Manteau, 2012.

Bärbel SCHMIDT,

Geschichte und Symbolik der gestreiften KZ-Häftlingskleidung,
Dissertation, Universität Oldenburg, 2000

URL: <http://oops.uni-oldenburg.de/volltexte/2000/440/>
(29/05/2012).

Peter SCHRIJVERS,

De hel die Europa heet. Amerikaanse frontsoldaten in de Tweede Wereldoorlog. Amsterdam, Manteau, 2003.

Pieter SERRIEN,

Zo was onze oorlog. Getuigenissen over de Tweede

Wereldoorlog in België. Antwerpen: Manteau, 2014, p.163.

Wandelen in Mortsel. Historische wandeling Bombardement 5 april 1943. Mortsel, 2009, p.4.

Elke dag angst. De terreur van de V-bommen in België (1944-1945). Antwerpen, 2016.

Anneleen SPIESSENS,

“Gekleurd verleden: over geschiedenis, herinnering en mythe.”

In *Témoigner – entre Histoire et Mémoire*, 2011 (consulté en ligne www.auschwitz.be en septembre 2017), p.119.

Veerle VAN DEN EECKHOUT ,

Twintig Ninoofse vrouwen en de repressie na de Tweede

Wereldoorlog. De rol van de getuige en de verdachte in

repressieonderzoeken na de Tweede Wereldoorlog, RUG, 2009.

Jan VELAERS & Herman VAN GOETHEM,

Leopold III, de Koning, het Land, de Oorlog, Lannoo, 1994, p.
329.

Etienne VERHOEYEN ,

België bezet 1940-1944, Brtn, 1993.

Het pedagogische aanbod van het WHI

GELEIDE BEZOEKEN: aangepast aan elk niveau. Groepen van max. 15 of 25 leerlingen, naargelang het thema : 70 € (week) – 80 € (weekend)

Mogelijke thema's: algemene rondleiding, de middeleeuwen, België in de 19e eeuw, het interbellum, de Eerste Wereldoorlog, de Tweede Wereldoorlog, vliegtuigen, museologie, propaganda, dynastie, internationaal humanitair recht, ...

ANIMATIES: voor een verjaardag of een namiddag met vriendjes. De animatie belicht de collecties op ludieke en interactieve wijze. Groepen van max. 15 kinderen: 85 € (week) – 95 € (weekend)
Mogelijke thema's: Missie Regenboog, Op de vleugels van de wind, Beestig!, Ridder in de middeleeuwen, Pas op! Propaganda.

PEDAGOGISCHE DOSSIERS: dossiers voor de leerkrachten en vragenlijsten voor de leerlingen om een bezoek aan het Koninklijk Legermuseum voor te bereiden, te begeleiden en af te ronden. Gratis te downloaden op onze website www.klm-mra.be, rubriek Uw bezoek/Educatie/Pedagogische dossiers:

- voor het lager onderwijs: De dynastie, Leven en dood in de loopgraven van de Eerste Wereldoorlog, Als stenen konden spreken, De geschiedenis van de luchtvaart, Interbellum, De Tweede Wereldoorlog
- voor het middelbaar: Als stenen konden spreken, Propaganda, Internationaal humanitair recht, Het interbellum, De Tweede Wereldoorlog

SPELBLAADJES: gratis te downloaden op onze webstek, om de permanente collecties en de tijdelijke tentoonstellingen spelenderwijs te verkennen.
Mogelijke thema's: De 19^e eeuw, De Tweede Wereldoorlog, De luchtvaart, Antarctica, #100Masters, Geocaching.

REIZENDE TENTOONSTELLING: Nodig de geschiedenis uit in uw school of gemeente! We beschikken over zes reizende tentoonstellingen over verschillende onderwerpen die u kunt uitlenen. De prijs bevat de verzekering, het transport en het opstellen. Wij komen dan de tentoonstelling van uw keuze opbouwen.

Naargelang de tentoonstelling kunt u ook beroep doen op onze ervaren gidsen. Ze begeleiden op een interactieve manier groepen door de tentoonstelling. Wilt u ook een van de tentoonstellingen in uw school of bij u in de buurt, aarzel dan niet om ons te contacteren!

Thema: Verzet in Europa, Deportatie

Info en reservatie: 02 737 78 23 of herinnering@wh

EEN BEZOEK AAN DE SITE BREENDONK

Van september 1940 tot september 1944 verbleven zo'n 3.600 gevangenen in Breendonk. Als gedenkteken is het Fort van Breendonk, een van de best bewaarde kampen in Europa, symbool voor het lijden en de dood van alle slachtoffers van het nazisme.

Info en reserveringen: <http://www.breendonk.be>

EEN BEZOEK AAN DE SITE BASTOGNE BARRACKS

Sinds 2010 is er het Interpretatiecentrum van de Tweede Wereldoorlog in Bastenaken ondergebracht. Het parcours bestaat uit een reeks tentoonstellingsruimten en een aantal plekken die een belangrijke rol speelden in de Slag om de Ardennen, zoals de kelder van Mc Auliff of de eetzaal waar de kerstmaaltijd werd gehouden. U kunt ook een bezoek brengen aan het 'Vehicle Restoration Centre', waar de pantsers van het WHI een nieuw leven beginnen.

Bastogne Barracks, Quartier Slt. Heintz - Rue de la Roche 40 - 6600 Bastenaken

Bezoek op reservatie: 0032(0)61/24 21 24 of bb.whi@skynet.be

Duur: ongeveer 2 uur

<https://www.warheritage.be/fr/sites>

<http://www.bastognebarracks.be/>